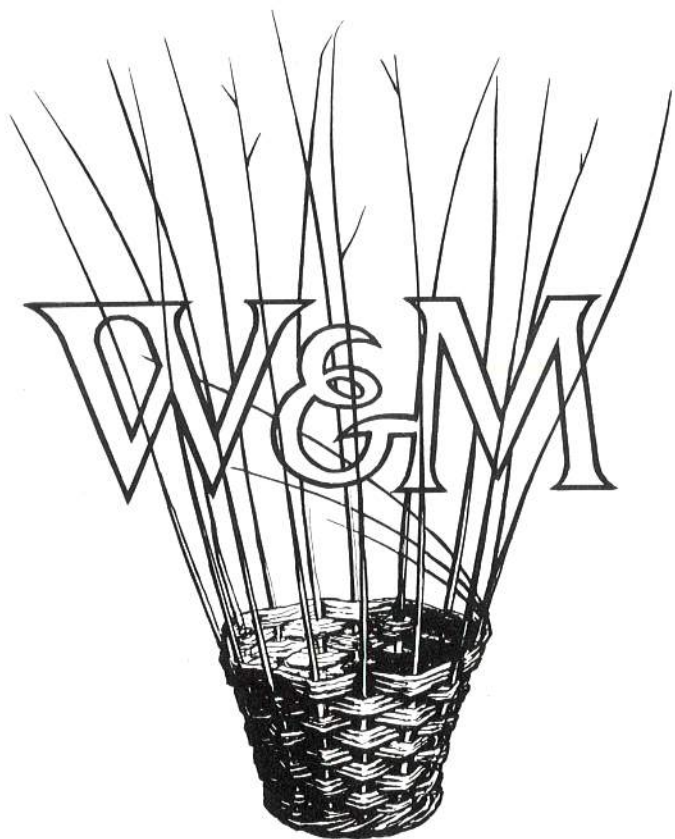

WILG & MAND

1985-4

WILG & MAND

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de griendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilg-en-mand-vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken, e.d.
- Het interesseren van zoveel mogelijk Nederlanders (inclusief de overheid) voor de activiteiten van de Stichting Wilg & Mand.

Minimumdonatie: f 15,- per jaar

Donateurs ontvangen de bulletins gratis

Stichtingsbestuur:

Voorzitter : Ch.W. Vink, IJsselstein
Secretaris : C. Tutein Nolthenius, Oisterwijk
Penningmeester: H.P. Verboord, Vlijmen
Leden : P. Craenen, P. van den Dool, A.D. van 't Hoog,
J. Ooms, G.M. Pot-van Regteren Altena

Bulletin-redactie:

A.D. van 't Hoog, J. Ooms, G.M. Pot-van Regteren Altena,
C. Tutein Nolthenius

Bijdragen voor het bulletin kunt u sturen naar onderstaand adres. Bij voorkeur getypt of in goed leesbaar handschrift.

Redactiesecretariaat, administratie en advertenties:

Nassaulaan 14, 5062 JN Oisterwijk, tel. 04242-82238

Penningmeester Stichting Wilg & Mand, Vlijmen:

Girorekening: 26 95 726

Bankrekening: 41 89 09 083, Amrobank, Vlijmen

Uitgave Stichting Wilg & Mand. Verschijnt viermaal per jaar.
Vierde jaargang, 1985 nr. 5

Drukkerij: A.J. van Midden, Dorp 246, Benschop

Inhoud van dit nummer

blz.

- 53. De mandjes van Jan en Wendela (M.P.)
- 60. Fragmenten uit het "Handboek der rationeele
teenencultuur" van J.A.Krahe (T.R.)
- 64. Jongleren met vismandjes (J.O.)
- 65. Vraag van een donateur
- 67. Van het bestuur

o-o

Vlechter 1986

Hoe wordt het nieuwe jaar gevlochten:
Met vakmanschap en 't betere materiaal?
Wordt de opzet rond of vierkant of ovaal
Of wringt de maker zich in and're bochten?

Start zesentachtig met een sterk beslag,
Gebruikt hij doelbewust slechts dubbele staken
Om een lofwaardig resultaat te maken
Of oogst de vlechter louter hoongelach?

Wordt het een witte vredesduivenmand
Of toch weer 't grauwe Haastwerk voor granaten
Voor export naar strijdlustige staten
En dan als zinloos wegwerpding verbrand?

Ga niet te ver Nieuwjaar...werk met ons samen!
Wij willen zèlf al vlechtend zoveel doen.
Een mooie mand precies op maat is ons visioen,
Waarvoor wij ons geen dag hoeven te schamen.

Een mand met W & M -keur... kan niet stuk
En tot de rand gemaakt voor veel geluk!

J.O.

De mandjes van Jan en Wendela

In het Gemeentearchief van Amsterdam bevindt zich een lijvig 17de-eeuws schrijfboek, in perkament gebonden¹). Buitenop is, na 1672, geschreven: Inboedel van wijlen de Heer Raadpensionaris Johan de Witt.

Het boek is echter in gebruik genomen in 1655, het jaar waarin de Amsterdamse burgemeestersdochter Wendela Bicker, 19 jaar oud, trouwde met de tien jaar oudere Johan de Witt, en zij hun eerste huis in Den Haag betrokken. Wendela heeft er alles in opgetekend, systematisch in rubrieken, wat er aan huisraad en kleding werd gekocht, ten geschenke ontvangen of geërfd, met vermelding van de prijs en met, later, de berekening van de waardevermindering. Zij heeft dit bijgehouden tot in 1666; in 1668 is zij gestorven. In haar korte leven heeft zij aan acht kinderen het leven geschonken.

De vraag waarom zij omvang en waarde van de inboedel zo nauwgezet heeft geregistreerd, is niet zo makkelijk te beantwoorden. Mogelijk werd het gedaan met het oog op latere vererving door de kinderen, mogelijk om meer dan één reden, maar zekerheid bestaat er niet over. Ik laat de vraag daarom verder rusten, ook omdat ze buiten het bestek van dit artikel valt.

Van hun eerste huis in de Wagenstraat verhuisden de De Witts naar de Vlamingsstraat, in 1656 naar de Heerengracht en in 1661 - er zijn dan vier kinderen - naar de Hofstraat. We kunnen ons die huizen als telkens iets groter en 'deftiger' voorstellen; het gezin groeide immers snel, ten slotte kwam ook vader De Witt bij hen inwonen en de positie van Johan de Witt werd steeds belangrijker en daarmee zijn representatieve verplichtingen. Een staatsman van zijn - Europees - formaat moest gasten op gepaste wijze kunnen ontvangen. Echter: 'Eenvoud en practische degelijkheid zijn de hoofdenmerken van De Witt's particuliere leven, dat vooral buitenlanders, in eigen land bij hooggeplaatste personen' aan meer schittering gewend, sterk trof.'²).

Wanneer we nu proberen ons een voorstelling te vormen van het interieur van die huizen, dan dringt zich de vergelijking op met de Amsterdamse poppenhuizen in het Rijksmuseum. Die zijn echter van later datum, eind 17de tot midden 18de eeuw. Dit boek is een bron van informatie over een vroegere inrichting. Tevens verschaft het ons inzicht in het werk van de ambachtslieden die al deze voorwerpen maakten, en gegevens over materialen, benamingen, prijzen en soms herkomst.

Zo was het een aardige ervaring er ook een volledige lijst van al het 'manden en teenwerck' in te vinden, en het leek mij de moeite waard deze in dit bulletin op te nemen en voor zover mogelijk toe

(64, linker bladzijde)

1655 manden en teenwerck

	1 heel fijn bennetie met 4 hocken	10.-
	1 mant met een hensel a	2.-
	1 groote blaeue kleeren ben	1.5
	1 backermat a	1.10
	1 luijermant a	2,-
	1 wich met een eijssere beugel a	6.-
	1 horde om op te veeghen	1.8
	1 rouwe mande om tin te droogen	-.17
	1 platte kleermade	1.-
	1 luijermant sonder decsel	1.16
	1 mande om te swaflen	-.17
	7 getraellide hooghe manties	4.-
1660	2 oovaels brabanse benneties	2.10
	1 backermat a	1.10
	1 wigh met een eijssere beugel	2.16
	3 sleghte ronde benneties a	-.15
	1 vier mande met een hoofd a	-.18
1662	1 vier mande die men in het bet set voor het blick	1.10 1.16
	1 vier mande met een hoofd a	2.14
	1 viermande	-.8
	1 kleijn mantie om in het bet te set	2.10
1663	1 mande om in het bet a voor het blick a	1.10 1.6
	3 maties om voor het vier te houden bramans werck a	7.4
	1 groote visben a	3.-
	1 wigh met een eijssere beugel	2.10
	1 mantie met een decsel a	1.1
1664	2 brabanse benneties a	1.16
	1 groote langhe kleermade a	2.2
	1 wat kleijnder a	1.16
	1 kleijn met 2 ooren a	-.10
	1 sick mattien a	6.6
somma		79.10
geestiemert op		40

(64, rechter bladzijde)

1664	Alle dit teen hier oover geroert op den 22 Augusti geestimeet en bevonden deselv in waerdije vermindert ten soma	<u>39.10</u>
	sulcx dat op de voorschr. 22 augus alle dit teenwerck effitive waert is geweest	<u>40.-</u>
	gekost	79.10

1666	in desember vermindert de sooma	2.5
	1 mande met een hengels	<u>2.-</u>
		4.5

(65, linker bladzijde)

1664 Mande en teenwerck

1665	transport - - - - -	79.10
	1 mande met een hensel a	1.14
	1 oovaels bennetie met ooren	1.-
	1 kleermande van witte teen	1.6
	1 naeijmantie	- .12

heeft soo veel	gekost	<u>84.2</u>
----------------	--------	-------------

is geestimeert op de sooma	<u>44.12</u>
----------------------------	--------------

1667	1 balimande a	1.6
	1 groote wigh	5.10
	1 liewericks kooij	<u>1.8</u>

8.4

te lichten. Ze verschaft ons immers een overzicht van wat Noord-nederlandse mandenmakers toentertijd zo al aan 'burgerwerk', in dit geval voor welgestelde burgers, maakten, en bovendien van de prijzen ervan.

Hier volgt allereerst de volledige tekst in de oorspronkelijke spelling; de prijzen zijn vermeld in guldens en stuivers (1 gld. = 20 st.).

Het merendeel van de voorwerpen zal ook een 20ste-eeuwer nog wel vertrouwd voorkomen. We begrijpen wel ongeveer hoe een mand met een

hengsel, een visben, een ovaal bennetje met oren en een leeuweriks kooi er uitgezien hebben. Omdat 'slecht' gelezen kan worden als: gewoon, kunnen we de slechte ronde bennetjes van vijf stuiver het stuk bv. plaatsen als schilmandjes in de keuken. Daar zal ook de 'rouwe' (ruwe) mand om tin te drogen thuishoren; is het de voorloper van ons afdruiptrekje, stevig genoeg om de schoongemaakte zware tinnen borden, bekers en kannen in te stapelen? Van gelijke prijs is de mand om te 'swaflen' (zwavelen). Het zullen beide wel manden van bruine teen geweest zijn; de term rouw werk is in Zuid-Holland nog bekend voor het grove werk van bruine teen³). Zo ook de 'horde om op te veeghen', misschien heeft die gediend om kleren of kleden over te hangen en schoon te borstelen⁴).

De behandeling van het wasgoed was een belangrijk en arbeidsintensief onderdeel van een 17de-eeuws huishouden. Allerlei manden - licht en luchtig immers - werden erbij gebruikt. De kleermant komt heel geregeld voor in boedelinventarissen, maar welke vorm hij had, en of hij één speciale vorm had, is niet duidelijk. Een platt kleermant is misschien te vergelijken met het houten mangelbakje waarop schoon, gevouwen en gemangeld wasgoed werd gestapeld en naar de linnenkast gebracht. De baliemand, een grote rechthoekige, vaal blauw geverfde mand, hoorde er ook bij. Deze werd ook in de 20ste eeuw nog gemaakt.

De geboorte van het eerste kind werd tegemoet gezien in 1655 en wieg, bakermat en luiermant werden aangeschaft. Er zouden er meer volgen - kinderen en manden.

De ijzeren beugel bij de wieg roept vragen op. Vorm en beschrijving van gevlochten wiegen uit die tijd zijn ons goed bekend, de eerste van tal van schilderijen, de laatste uit gildeordonnanties

De wieg was vaak het voorgeschreven proefstuk, het 'meesterstuk', waarmee vakbekwaamheid getoond moest worden: 'een wieg met een dicht hoofd; een wieg op 12 lagen, geribd heel en al; een fijne overdekte wieg', zo luiden omschrijvingen ervan⁵), maar een ijzeren beugel wordt nergens genoemd. Zou het een losse beugel kunnen zijn die, om de oren gehaakt, het mogelijk maakte om de wieg met één hand te dragen?

De luiermant was in de 17de eeuw vaak een hoog, rechthoekig mandje met een deksel. 'Zonder deksel' wordt misschien daarom speciaal vermeld. Ook de luiermant was vaak proefstuk voor het gilde, zoals: 'een vierkante (= rechthoekige, M.P.) luyrmande op dertich staken, het deksel met ribben' (Delft 1630).

De vuurmanden horen hier ook bij. Het waren hoge manden met een soort kapje van enige tenen beugels erop. Er paste een blik in waarin een gloeiende turf of kool kwam. De kleertjes en luiers werden er bovenop gelegd met een kleed erover om te warmen. Vuur-

64

1655 Mander & Leesworck

61	goud fip benuttid met 4 socke	10
1	mant met vs seufel a	2
1	groot blavv' leens oes	1 5
1	bachermat a	1 10
1	lijer mant a	2
1	wijf met vs eijw' seingel a	6
1	goudt om op te voores	1 0
1	oudt mant om firt drooges	17
1	platte leers mant	1
1	lijer mant fonder doefel	1 16
1	mant om te fpafler	17
2	we hadliid' goegst' mantid	4
2	ovaald brabauf' benuttid	2 10
1	bachermat a	1 10
1	wijf met vs eijw' seingel	2 16
3	glegst' roudt benuttid a	15
1	vier mant met vs sooft a	10
1	vier mant' di' mds in 24 24	1 10
1	voor 24 blich	1 16
1	vier mant' met vs sooft a	2 14
1	vier mant'	0
1	kleis mant' om in 24 24 24	2 10
1	mant' om in 24 24 a	1 10
1	voor 24 blich a	1 6
3	matid' om voor 24 vier k	
3	goudt bramauf' worck a	7 4
1	groot vijbes a	3
1	wijf met vs eijw' seingel	2 10
1	mantid met vs doefel a	1 10
2	brabauf' benuttid a	1 16
1	groot langst leers mant a	2 2

1 Wat Reijs-dor a - - - -	1 16
1 Reijs met 2 oorns a - - - -	10
1 fisch maffies a - - - -	6 6
geeffment op - - - -	39 10
Summa - - - -	40

1664

Reis dit loon gior over gered at op des 22 Augusti gefftime at is bevondt d'elck in waer deij d'mindert te soma sulc dat op des 22 Augusti alw dit loon-verre efftief waer it ge woelt - - - -	39 10
gehoft - - - -	40
Summa - - - -	39 10

1666

deffment d'mindert d'elck mande met 6 gengel - - - -	2 5
Summa - - - -	2
gehoft - - - -	4 5

63

1664 Mand 5.5.1000

1665

transport - - - -	39 10
mande met 6 gengel a - - - -	1 14
1 oorselt. d'mindert met oors 1 kloer mande van wits loes 1 navimantid - - - -	1 6
Summa - - - -	12

1666

geeft loon vol - - - -	44 2
is geeffment op d'elck 1 cali hande a - - - -	1 6
1 groote brigg - - - -	5 10
1 liemrick's loon - - - -	1 6
Summa - - - -	4 4

manden zijn tot in het begin van de 20ste eeuw door mandenmakers gemaakt; ze werden vaak gelijk met de wieg besteld en afgeleverd⁶).

Interessant is het een 'sickmattien' (ziekematje) tegen te komen. Er bestaan afbeeldingen van zieken en kraamvrouwen die liggen of gedragen worden in een lange mand die op een bakermat lijkt. Deze methode van transporteren is tot ver in de 19de eeuw in gebruik geweest.

Bedden werden ook toen al verwarmd. De koperen "beddepan" is tegenwoordig een bekend en gezocht antiek voorwerp. Dat er ook een gevlochten vorm bestond blijkt hier: een vier (=vuur)mand, die men in het bed zet, met een bijbehorend blik, en nog andere worden vermeld. Hoe de vorm ervan was en hoe ze precies gebruikt werden, daarnaar kunnen we slechts gissen.

Van enkele voorwerpen kunnen we aannemen dat ze niet door Noord-nederlandse mandenmakers gemaakt zijn, nl. de verschillende Brabantse bennetjes, de matjes om voor het vuur te houden van Brabants werk en het als eerste bovenaan de lijst genoemde heel fijne bennetje met vier hocken, vier afdelingen dus. Deze zullen uit de Zuidelijke Nederlanden afkomstig zijn en wellicht op de jaarmarkt, waar vreemden mochten verkopen, gekocht. Het laatstgenoemde, zo uitzonderlijk duur, zou een mandje van fiijnscheenwerk kunnen zijn en afkomstig uit de stad Halle, ten zuiden van Brussel⁷).

Tenen vuurschermpjes, vaak op een ijzeren voet, komen nogal eens voor in boedelinventarissen uit de 16de en de 17de eeuw.

De prijzen, vooral interessant om onderling te vergelijken, roepen vragen op. Waarom is bv. de eerste wieg zoveel duurder dan de later aangeschafte? Het ligt voor de hand hier allereerst aan een kwaliteitsverschil te denken: voor het eerste kind een mooie pronkwieg die in een woonkamer stond, de latere goedkopere exemplaren misschien voor andere kamers? Natuurlijk waren er méér factoren die een prijs konden beïnvloeden: het algemene prijspeil en de prijs van de teen op welke goede en slechte oogsten hun invloed hadden.

Wat opvalt, is dat in vergelijking met bv. meubelmakerswerk in dezelfde inventaris, het mandewerk niet goedkoop lijkt. Matten stoelen 'uit Bommel ontboden' kosten in 1655 1 gld. per stuk en slechte (gewone) matstoelen 10 stuivers. (Met matstoelen worden waarschijnlijk houten stoelen met een matten zitting bedoeld.) Een 'kleijn kassien dat men aan de muer hanght' is 6 gld., een spinnewiel in 1664 3 gld. Vooralsnog is hier veel onverklaarbaar.

Oude en minder oude inventarissen leveren een schat aan informatie op over alle gebruiksvoorwerpen die de mens in verschillende tijden omringd hebben. Voor het mandewerk dat er in voorkomt, bestond tot nu toe niet zo veel belangstelling. Het was immers een

categorie van nogal vergankelijke voorwerpen, er is maar weinig van over. In het verband van zowel het ambacht gezien als van de manier van leven en wonen in vroegere eeuwen, is het toch wel aandacht waard en zeker die van de lezers van dit bulletin. M.P.

Noten

- 1) G.A., P.A. 76 nr. 610.
- 2) N. Japikse, Johann de Witt. 2de druk, Amsterdam. 1928.
- 3) Vr.med. G. Kompeer, Boskoop. Men zal nu wel spellen: rauw, vanwege de dubbele betekenis van rouw.
- 4) Een 'cleerhorde' komt voor in een inventaris uit 1568. (R.G.P. 141, blz. 95.)
- 5) Resp. Alkmaar 1683, Gouda vóór 1679, Maastricht 1593.
- 6) Zie ook: Projectgroep o.l.v. prof. Th.H. Lunsingh Scheurleer. Enkele oude Nederlandse kraamgebruiken. In: Antiek VI-5, dec. 1971.
- 7) Zie hierover uitgebreider: G.M. Pot-van Regteren Altena. Waar komen die kleine mandjes vandaan? In: Antiek XV-10, mei 1981.

o-o

Fragmenten uit het "Handboek der rationeele teenencultuur" van J.A. Krahe, 1886

Eind vorige eeuw was in de streek rond Heinsberg een bloeiende griendteelt en mandenmakerij. Het gebied ligt in Duitsland, in het dal van de Roer en de Würm, vlak over de grens bij Roermond en Sittard.

Door de sterke groei van de industrieën rond Aken en het Ruhrgebied was er een steeds grotere vraag naar verpakkingsmateriaal in de vorm van manden. In 1876 werd in Heinsberg een school voor vlechtwerk opgericht. Men wilde hiermee leerlingen opleiden tot vakbekwame mandenmakers, vooral van het fijnere vlechtwerk. Het fijnere vlechtwerk werd in die tijd uitgeoefend in Noord Frankrijk en in de streek rond Lichtenfels maar niet in de streek van Heinsberg en Geilenkirchen.

Burgemeester J.A. Krahe heeft in het gebied veel bijgedragen aan de verbetering van de griendcultuur. Zijn "Lehrbuch der rationellen Korbweidenkultur" werd uitgegeven in zes drukken, van 1878 tot 1913. De tenenteler uit die tijd kon hierin antwoorden vinden op vragen over onkruid- en ziektenbestrijding, bodembewerking, afstand tussen de stekken, steklengte, wilgensoorten en -rassen, etc.

Het volgende fragment uit het "Handboek der rationeele teenen-cultuur" (J.A. Krahe, 1886) laat zien hoe velen in de vorig eeuw tegen het mandenmakersvak aankeken.

"De mandenmakerij heeft langen tijd tot de meest verachte beroepen of handwerken behoord. Men stelde zich den mandenmaker meestal voor (en velen hebben over hem nog dezelfde meening) als een verlopen, lui mensch, als een dagdief, die met zijn haveloos huisgezin van plaats tot plaats trekt, om te bedelen en niet meer werkt dan noodig is, om in zijn zoeken naar werk een dekmantel te hebben voor het bedelen, - als iemand, die liefst de grondstof voor zijn werk steelt.

Vindt men tegenwoordig nog hier en daar zulke halfverhongerde en verwaarloosde mandenmakersfamieljes, toch is het in 't algemeen veel anders geworden.

Meestal is nu de mandenmaker een handwerksman, die wel is waar niet rijk, ja, die maar zelden welvarend is, maar die daarentegen in goede eigenschappen, die den werkman tot sieraad verstrekken door geen andere handwerkslieden overtroffen wordt. Hoe is dat gekomen? Het materiëel en zedelijk bederf van den vroeger ambulanten, zwervenden mandenmaker was een natuurlijk gevolg van zijne levenswijze; hij was toen niet anders dan een inheemsch zigeuner. Altijd veroordeeld tot ongeregeld, slecht betaald lapwerk, waren zijne verdiensten niet voldoende, om hem en zijn gezin te onderhouden; terijl hij de wilgentenen stal, bedelden vrouw en kinderen huis af huis aan.

Het wonen op de straat en in de gemeenste kroegen maakte hem tot een vuil, verlopen, liederlijk mensch.

Nadat het mandenmakershandwerk niet meer beperkt is tot het vervaardigen van grove manden, maar door de industrie op groote schaal ter hand genomen wordt en het zich opgewerkt heeft tot het fabriceeren van kunstvlechtwerk van zeer dure kunstvoorwerpen, is het een fatsoenlijk beroep geworden, dat burgerrecht heeft verkregen, en daardoor verheft het den mensch. Het behoort ontegenzeggelijk tot die huisindustrie, waaraan lichamelijke, verstandelijke en zedelijke gezondheid verbonden is. De gevestigde mandenmaker leeft in het huisgezin, en het familieleven met zijne zorgen en moeiten,

met zijn lief en leed, met zijne verplichtingen jegens en rechten op kerkelijke en maatschappelijke verhoudingen en maakt hem tot een zedelijk mensch. Zijn werk houdt hem lichamelijk zooveel bezig, dat hij gezond blijft en zijne lichaamskrachten zich kunnen ontwikkelen, zonder daarom zijne kracht en gezondheid ontijdig te verslijten, zooals met veel fabriekswerk het geval is. Ook zijn geest is niet werkeloos, als bij zoo vele fabrieksarbeiders. De opmerksaamheid, noodig bij de keuze en het bereiden van het materiaal, de aandacht op de bijzondere wijze van vlechten, op den bijzonderen vorm van het vlechtgereedschap, het nadenken en overleggen, om aan het vlechtwerk eenen regelmatigigen en netten vorm te geven, houden zijne gedachten en zijn geheugen steeds bezig en in gedurige oefening.

De matige lichaams- en verstandsarbeid prikkelt niet tot het gebruik van geestrijke dranken en maakt het gemakkelijk, zich ook met kariger voedsel te vergenoegen.

De aard van het werk, dat in vele opzichten beschaafd, en dat steeds afgebroken kan worden, maakt het ook mogelijk, dat de mandenmaker zich nog nevens zijn handwerk nuttig kan maken.

Hij kan steeds klaar zijn voor tuin- en landwerk, hij kan zoo noodig in de huishouding, ja bij velerlei werken medehelpen. Hij kan zijne vrouw en kinderen behulpzaam zijn bij het sorteeren en schillen der teenen, bij het uitsnoeien der manden enz. De ordinaire (grove) mandenmakerij is zeer geschikt om als bijwerk gebruikt te worden. Vooral de kleine landbouwer kan zijne vrije, ledige uren zeer goed gebruiken tot het uitoefenen van het mandenmakershandwerk, en op deze wijze is de mandenmakerij, zooals wij reeds zeiden, eene zeer aanbevelenswaardige huisindustrie, zooals er maar weinige zijn. Op grond van veeljarige waarnemingen kan ik de gevestigde mandenmakers als vlijtige, spaarzame, matige, eerlijke en zedelijke lieden roemen."

Na deze verhandeling over alle goede eigenschappen die de mandenmaker toen in zich scheen te verenigen, beschrijft Krahe op uitbundige wijze het veelzijdige nut van de wilgen.

"Reeds de ouden achtten de wilgen hoog, omdat zij hun tot verschillende doeleinden dienden; Plinius zegt, dat Cato een derde deel van zijne landerijen voor den aankweek van wilgen bestemde, en dat hij zijne teenenaanplantingen hooger achtte dan zijne boomgaarden, zijne koornvelden en weilanden. Hij zegt ook, dat wilgenbladeren, op het voorhoofd gelegd, de hoofdpijn verdrijven; dat het zaad der wilgen, tot olie geslagen, de luisziekte belet en dat het

wilgenhout de slangen verdrijft. Virgilius zegt, dat de wilgenbloesems aan de bijen honing verschaffen, dat men de wilgen langs de oevers van den rivier plant, om die te beschermen tegen overstromingen; dat de reebokken in de schaduw der teenen eene schuilplaats zoeken voor zich en hunne wijfjes, tegen de brandende zonnestralen en de vervolgingen des jagers; dat de bijenhouder of ijmker zich tot het bevestigen van de honigtafels van de wilgenteenen bedient, evenals de wijngaardenier om zijne ranken aan te binden en zijne druiven te drogen; dat de werkman de teenen afschildt en zich er dan eene gemakkelijke voetbekleding van vlecht, dat de landbouwer ze als muilkorven voor zijne trekdieren gebruikt en dat men er verschillende voorwerpen van fabriceert om op te zitten.

De krijgsleiden der ouden vlochten hunne schilden uit teenen, waarvan Plinius getuigt, dat ze, als ze door een stoot of houw ingedrukt werden, toch dadelijk weêr hunnen vorm innamen, en dus door hunne buigzaamheid zich van zelve herstelden. Het voornaamste gebruik, dat de ouden van teenen maakten, was de wan. Dit gereedschap met twee ooren, naar achteren rond gebogen, welke buiging naar het vooreinde tot eene rechte vlakke afneemt, heeft den vorm eener mossel. Het is het beroemde gereedschap der Egyptenaren, der Atheners en Romeinen, in hetwelk de oude Grieken hunne kinderen op eene gouden slang plaatsten. Dit gebruik grondde zich op de overlevering, dat de voedster van Jupiter dien God op zoodanig vlechtwerk heeft gezet.

De wan was voornamelijk aan den God des wijns gewijd. In onze jeugd waren wij niet op de teenen gesteld; wie kon onder het oude rigime, zich den onderwijzer zijner jeugd voorstellen zonder eene sterke, buigzame twijg, waarmede hij, zoals Ernst Moritz Arndt zegt, "onzen overmoed met ongebrande asch stilde!" en toch verblijdden wij ons als kinderen met de teenen als wij hunne bloeiende toppen op Palmzondag, ter herinnering aan den plechtigen intocht van den Heiland in Jeruzalem, ter kerke droegen, en later de gewijde wilgen ter nagedachtenis op de graven onzer ouders staken. De bloeiende wilg, die zoo door het volk gekozen is, om de palmen te vervangen, die den Heiland tegemoet gedragen werden, wordt nu nog in vele oorden van Duitschland "Palm" genoemd.

Ook de bast der wilgen brengt de jeugd menig genoeglijk uur, als men er wilgenfluitjes van maakt of ze ringvormig opgewonden als slinger gebruikt.

De wilgenbladeren dienen de noordsche volken als thee. De op zoo verschrikkelijke wijze in het Noordpoolijs ten gronde gegane bemanning van het ontdekkingsvaartuig "Jeannette" heeft haar langzaam wegwijnend leven, toen reeds alles verbruikt was, nog eenige dagen onderhouden met eene thee van wilgenbladeren.

Het mandenwerk begeleidt ons door het geheele leven. Het is in de

prilste jeugd als wieg en mandenwagentje aan onze zijde, het vermaakt ons, eer wij nog gaan kunnen, door het kleine speelgoed uit teenen gevlochten, waarin rammelende stukjes blik; aan dit speelgoed oefenen wij voor het eerst de kracht van onzen arm.

Hoe vroolijk is de jeugd, als zij haar mandje in den boomgaard met ooft kan vullen; welke aangename herinneringen knopen zich niet aan het nette werkmandje der dames vast; hoe bitter gevoelt het den jongeling, als de uitverkorene zijns harten hem een korf geeft; hoe bezorgd is de goede moeder, als zij van de markt komende, haar mand, met eieren gevuld heeft, opdat geen enkele breke.

De bloemenmand uit teenen gevlochten vereenigt zich met de bloemplanten, die hij draagt tot één groot bouquet.

De papiermand begraaft zoo menige verstandige, maar ook zoo vele domme gedachten, zoo menige vroolijke, opgewekte, maar ook zoo menige treurige regel. De gemakkelijke zetel van teenen gevlochten, ontruikt ons bij het middagslaapje aan de zorgen des levens, terwijl hij, als grootvadersstoel, ons het beeld van den gelukkigen ouderdom, verhelderd door de vroolijke jeugd voorstelt. Zoo zijn de teenen en de mand met ons gehelen leven saamgegroeid." T.R.

Jongleren met vismandjes

Deze foto heb ik jaren geleden genomen in een boeiend Portugees vissersplaatsje: Nazaré. Er werd hoofdzakelijk gevist met grote roeiboten bemand met vier, zes of meer vissers. De boten werden

over het strand getrokken door ossen of een trekker. In alle opzichten "noeste arbeid".

Gemotoriseerde vissersschepen waren daar nog schaars. Het lossen van die schepen was een attractie apart. Volle vismandjes werden vakkundig naar een vanger op de kade gegooid, die tegelijkertijd een leeg mandje retourneerde. Ik heb vol bewondering naar dit jongleurswerk staan kijken. En niet één visje uit een mandje zien vallen.

J.O.

o-o

Cursussen

In januari zal zo mogelijk te Benschop weer een cursus manden vlechten gestart worden.
Belangstellenden kunnen zich wenden tot A.J. Vink te IJsselstein, tel. 034-87115.

o-o

Vraag van een donateur

De heer D. Pronk, Parkweg 37, 2271 AE Voorburg, schreef ons het volgende:

"Bijgaande zend ik u het tekstgedeelte van een "Diplôme de Grand Prix" d.d. 18-8-1900 betreffende een gezamenlijke inzending op de Wereldtentoonstelling van 1900 te Parijs. Bij de deelnemers was ook mijn grootvader, D. Pronk te Scheveningen. Nu weet ik niet wat hij heeft gedaan voor die gezamenlijke inzending. Ik kan me nauwelijks voorstellen dat hij kistjes bokking heeft ingezonden en het zal dus wel mandwerk geweest zijn. Nu zou ik gaarne op de een of andere manier te weten willen komen of er nog andere personen in het bezit zijn van een exemplaar van dit "diplôme" en of die over meer gegevens beschikken".

De onderscheiding betrof "l'Exposition collective des Armateurs et Pêcheries Néerlandaise". Grootvader Pronk was mandenmaker van beroep. Wie kan kleinzoon Pronk wijzer maken?

o-o

Donateursbijdrage 1986 Bijgesloten zult u weer de jaarlijkse acceptgirokaart vinden waarmee u uw donatie voor 1986 (minimaal f 15,-) kunt overmaken aan de penningmeester.

Wij attenderen erop dat een aantal donateurs helaas ondanks de herinneringskaart hun donatie over 1985 nog niet overmaakten. Mocht u een van hen zijn dan hopen wij dat u de donatie nu voor twee jaren ineens betaald.

Het nieuwe boek
ovale manden met

Door overschrijving van f 25,- + f 5,- verzend- en portokosten op postgiro 26 95 726 of op banknr. Amrobank te Vlijmen 41 89 09 083 t.n.v. de penningmeester.

[illegible]

Praktische kennis over de aanleg van grienden

In ons vorige bulletin is o.a. geschreven over de terugloop van de snijteencultuur. Dit is vooral in de provincie Utrecht het geval.

Getracht zal worden om als zich daarvoor de gelegenheid voordoet toch weer eens een begin te maken met de aanleg van een nieuw stukje vlechtteen.

De meeste interesse zal dan uitgaan naar de soorten Zwarte Driebast en het Amerikaantje. Twee soorten waar nu vrijwel niets meer van op de markt is.

Daar van het Amerikaantje thans weinig plantmateriaal voorhanden is, willen we in het komende voorjaar al enkele stukjes planten om zo tot vermeerdering van stekhout te komen.

Om een griend aan te leggen en te onderhouden, moet men wel wat kennis in huis hebben. De grondsoort, de ligging, de bewerking, de plantafstand, onkruidbestrijding enz., het zijn allemaal zaken die een belangrijke rol spelen bij het verkrijgen van een flinke oogst met een goede kwaliteit.

Het is voor sommige donateurs die overwegen zelf eens wat teen aan te gaan leggen, wellicht nuttig te voren wat praktische kennis op te doen.

Nu er wat nieuwe teen wordt aangelegd, worden deze donateurs in de gelegenheid gesteld de aanleg van de proefstukjes mee te maken.

Hebt u belangstelling? Geef u dan op bij het secretariaat van bij
Ch.W. Vink, Kronenburgplantsoen 30, IJsselstein, tel. 04308-81313.

paerebagge